

มูลเหตุที่ออกบวชในพระพุทธศาสนา

กณอิน เกี่ยวกับการออกบวช

การออกบวช เป็นขั้นตอนการดำเนินชีวิตขั้นต้นหนึ่งของกณอินเดี่ยวมาแต่โบราณ โดยพวกเขาถือว่าเป็นการออกแสวงหาแนวทางที่นำไปสู่การรู้แจ้งตนเอง เพื่อความพ้นทุกข์ซึ่งถือว่าเป็นจุดหมายอันสูงส่งและสูงสุดของชีวิต

การออกบวชเป็นการสละโลก สละบ้านเรือน สละทรัพย์สิน สละครอบครัว ไม่เสพเมถุนธรรม ไม่ประกอบอาชีพต่าง ๆ อาทิ การทำไร่ไถนา การเลี้ยงสัตว์ การดำเนินชีวิตอย่างโลกีย์ฆราวาส

ขั้นตอนการดำเนินชีวิตที่กล่าวมานี้ เรียกว่า "อัสรม" มี 4 คือ

1. พรหมจารี เป็นนักศึกษา เขวชนในวาระพราหมณ์ กษัตริย์ และไวศยะ เมื่ออายุย่างเข้าได้ 5-12 ปีจะต้องเข้าสู่พิธี "อุปนย" คือ พิธีมอบเก็กเข้าเป็นศิษย์ของสำนักศึกษาที่เรียกว่า "กูรูกุล" ครู หรือหัวหน้าสำนักจะทำพิธีสวมค้ายกคัสทิสที่เรียกว่า "ยัชโฏปวีต" (สายจรรยา) เขวชนเหล่านี้จะศึกษาไปจนกระทั่งอายุได้ 20-25 ปีจึงพ้นภาวะเป็นนักศึกษา

2. ทฎหีสถ ผู้ครองเรือน เมื่อจบการศึกษาแล้ว นักศึกษาทั้งหลายก็กลับสู่บ้านเรือนของตน เพื่อแต่งงานและประกอบอาชีพสร้างฐานะครอบครัวตามแบบบรรพบุรุษ

3. วานปรีสถ ผู้ชูปา เมื่อใช้ชีวิตสร้างฐานะพอสมควรแล้ว ผู้ครองเรือนทั้งหลายที่ต้องการความสงบสงัดก็จะออกไปชูปาเป็นครั้งคราวเพื่อบำเพ็ญทานสมาบัติโดยสร้างบรรพศาลาหรืออัสรมเป็นที่อาศัย

4. สันขาสี ผู้สละโลก นักศึกษาบางคนแม้จะยังไม่ได้ออกบวชหรือผู้ครองเรือนที่ออกชูปาเป็นครั้งคราวได้แล้วก็สละบ้านเรือนออกสู่ป่าถวชบำเพ็ญสมาธิชำระจิตให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลส

(เสฐียร พันธงชัย, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ : เติรทิทยา,

2516 , หน้า 67. ; A. L. Basham, The Wonder That Was India, 1st ed. London : Sidwick and Jackson , 1954 , pp. 159-160.)

กับใคร เลี้ยงชีวิตแต่ละวันด้วยการเที่ยวภิกษาจาร ฉะนั้นจึงเรียกการออกบวชว่า "สันยาส" แปลว่า "การละ" หรือ "การสละ"¹ และเรียกผู้ออกบวชว่า "สันยาสี"² บ้าง "ยติ" บ้าง การออกบวชนั้นสำเร็จโดยด้วยการตั้งจิตอธิษฐานถือเพศเป็นนักบวช**

¹ Bhagavadgītā, 18. 2.

kāmyanām karmanām nyāsam

sannyāsam kavayo viduḥ //

กวีทั้งหลายเรียกการละการกระทำทั้งหลายที่เกิดขึ้นเนื่องด้วยกามว่า สันยาส //

² Arthur Anthony Macdonell, A Practical Sanskrit Dictionary (London : Oxford University Press, 1974), p. 384.

*คำว่า "ยติ" นำมาใช้เรียกพระในพระพุทธศาสนาเช่นกัน ดังปรากฏในวิสุทธิมรรคว่า

มารเสน วิฆาตาย

ปัสสูถโร ยติ

สนนพุทธทวโจ อญฺเฐ

ชตฺตโย วิย โสภติ

นักบวชผู้ตรองหาบั้งสุกุด กัจจิมารและเสนามารไค้แล้ว

ยอมส่งางาม เหมือนกษัตริย์ทรงสวมเสื้อเกราะส่งางาม

อยู่กลางสนามรบ

(วิสุทธิ. 1 / 80.)

** พระเวสสันดรออกบวชด้วยการตั้งจิตอธิษฐานถือเพศเป็นนักบวชเช่นกัน อรรถกถาชาดกเล่าถึงวิธีการบวชของพระองค์ไว้ว่า "...ทรงเปลื้องพระภูษา ทรงนุ่งหม้อผ้าเปลือกไม้สีแดง ทาตหนังเสือนบนพระองค์ สำเกล้ามณฑลชฎา ทรงถือเพศฤาษี ถี้อธารพระกรเสด็จออกจากบรรณศาลาส่งางามด้วยราศีแห่งบรรพชิต ทรงเปลื้องอุทານว่า โอ สุธ สุธขอขมาฉัน เราได้บวชแล้ว" (ชา.อ. 1 / 380.)

ไต่ถว้ไว้ไว้ว่า การอภวชเป็นการสละโลก ผู้ที่อภวชยอมมีการดำเนินชีวิตแตกต่าง
กับผู้ครองเรือน หาสฎปะตะ (Dasgupta) ไต่ถว้ถึงชีวิตของ สันยาสี ไว้ว่า

ไม่มีการประกอบอาชีพ อาศัยผู้อื่นเป็นอยู่ มุ่งแสวงหาโลกธรรม ไม่ปรารถนาทั้ง
ความเป็นและความตาย ไต่เตรอเวลา ส้ารวมอินทรีย์ กว้เดินด้วยความระมัดระวัง
ไม่ทำร้ายชีวิตสัตว์แม่แต่แมลงตัวเล็ก ๆ หุคความจริง ทำตามความปรารถนา ไม่คิด
เบียดเบียนใคร ไม่ทำร้ายใครและไม่โกรธใคร มีจิตใจแจ่มใสอยู่ตลอดเวลา ไม่คิด
โลกอยากได้ของสิ่งใด พอใจกับความเป็นอยู่อย่างไม่ผูกพันกับสิ่งใด บริโภคอาหาร
เพียงเล็กน้อย อยู่ในที่สงบสันติ ควบคุมผัสส์ส่วหนายอยู่ตลอดเวลา พยายามทำลาย
กามวิตกและพหยาบาทวิตก ปฏิบัติตนไม่ทำให้สรรพสัตว์เกิดกรอน และสงบใจแห่งทิณ
อยู่กับกฎของกรรมและการไหลผลของกรรมหรือมุ่งเขาใจว่า ความทุกข์ทั้งมวลล้วนเป็น
ผลมาจากกรรม และอมตสุขสามารถค้นหาได้จากกรรม³

ผู้อภวชแสวงหาโมกขธรรม (ความหลุดพ้น) มีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น กุชี หรือ
คอบส์ หรือ ชฎิล บ้าง ปรีพาสก บ้าง อเจลก หรือ อาชีวก บ้าง

กุชี หรือ คอบส์ หรือ ชฎิล เป็นนักบวชประเภทที่มีจุดมุ่งหมายปฏิบัติตนเพื่อบรรลุสถานสมบัติ
นักบวชประเภทนี้ยอมเปลื้องอาภรณ์หรือบรรดศาลาอยู่ในป่าหรือบริเวณริมฝั่งน้ำ บ้างก็แยกตนอยู่โดดเดี่ยว
ไม่เกี่ยวข้องกับใคร บ้างก็ตั้งสำนักสอนพระเวทและมีศิษย์เข้ามาฝากตัวอยู่ศึกษาด้วยเป็นจำนวนมาก

³ Surama Dasgupta, Development of Moral Philosophy in India

(Calcutta : Mudranika, 1961), p. 93.

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า กุชี บางครั้งก็เรียกว่า คอบส์ บ้าง ชฎิล บ้าง มีอธิบายว่า
ผู้ที่อภวชเป็นกุชีหรือคอบส์ต้องปลงผมและหนวดเป็นอันดับแรก ต่อมาเมื่อผม งอกขึ้นใหม่จึงเกล้าม้วน
ไว้ (ที.อ. 3 / 43. ; ธ.อ. 2 / 2-3. ; วินย.อ. 3 / 28.)

ธัมมเปทีภุคกถาเล่าว่า "พระเจ้าเวฐกัที่ปะเทงเวฐกัที่ปกรัฐ และ พระเจ้าอัลลกับปะเทง
อัลลกับปกรัฐทรงชวนกันอภวชเป็นกุชีปลุกอาศรมอยู่ในป่าหิมพานตโดยแยกกันอยู่ทีภูเขาคณละลูก (ธ.อ. 2.1)

ปรมัตถทีปนีเล่าว่า "ชฎิลชื่อนทีกัสสปะกัังอาศรมอยู่ที่ที่เป็นโล่งเต่งแต่ม้าคองดา มีศิษย์ศึกษา
พระเวทด้วย 300 คน" (เถร.อ. 3 / 136.)

ปริพาชก เป็นนักวชประเภทที่มีจุดมุ่งหมายมุ่งเรียนลัทธิต่าง ๆ เป็นหลัก นิยมในการเผยแพร่ความรู้สอนประชาชน โดยมีใจมุ่งหมายที่จะให้ใครมาเป็นสาวก⁴

ปริพาชกนิยมจาริกไปยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้และแสวงหาความรู้ด้วย⁰ ในครั้งพุทธกาล ปริพาชกมีสำนักถาวรที่เรียกว่า "ปริพาชการาม"⁵ ที่ผู้เลื่อมใสศรัทธามอบให้เป็นสถานที่แสดงวาหะตอบโต้กัน และแต่ละครั้งที่มีการตอบโต้วาหะกันนั้นจะมีผู้คนจำนวนมากไปร่วมฟังด้วย

อนึ่ง นักวชประเภทนี้ใช้ไม้เท้าชกแทนที่ เป็นสตรีกรรมมากเรียกว่า "ปริพาชิกา" และมีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับปริพาชก

อเจลก หรือ อาชีวก เป็นนักวชประเภทเปลือยกายและมีวัตรปฏิบัติแปลก ๆ มีผู้คนเลื่อมใสในครั้งพุทธกาล มีนักวชประเภทนี้ชื่อเสียงอยู่หลายท่าน อาทิ นิกรนดนาฏบุตร[†] และมักขลิโคสาล^{††}

⁴ A. P. de Zoysa, Indian Culture in The Days of The Buddha (Colombo : M. D. Gunasena & Co. Ltd., 1955), p. 3.

ธัมมปทัฏฐกถาเล่าว่า "อุปติสสปริพาชกกับโกณฑปริพาชกได้เดินทางไปสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้กับนักวชต่าง ๆ ทั่วชมพูทวีป" (ธ.อ. 1 / 96.)

⁵ ม. น. 13 / 240 / 236.

"ในพระไตรปิฎกมีเรื่องเล่าว่า "ครั้นถึงวัน 8 ค่ำ 15 ค่ำ ชาวเมืองราชคฤห์จะพากันไปหาปริพาชกเพื่อฟังการโต้วาหะ" และว่า "ช่างไม่เชื่ออุปติสส์จะออกไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ วัดเชตวัน ก็จะไปสนทนากับปริพาชกชื่ออุคคทาหมานะก่อน" (วินย. 4 / 147 / 291. ; ม. น. 13 / 356 / 342.)

ธัมมปทัฏฐกถาเล่าว่า "ธิดาเศรษฐีเมืองราชคฤห์แยกทางกับสามีแล้วไปบวชเป็นปริพาชิกา เร็ยวาทะ 1,000 แล้วจาริกไปทั่วชมพูทวีปเพื่อโต้วาหะกับครู" (ธ.อ. 4 / 110.)

ธัมมปทัฏฐกถาเล่าว่า "อาชีวกชื่อชัมพูทะไปชวนคนหิมพร้อมกับชกเหาะข้างหนึ่งชนหาคเข้า และเดงหนนาอาปากแสดงท่าทีกลมเป็นอาหาร ผู้คนเห็นแล้วเลื่อมใส" (ธ.อ. 3 / 153-155.)

[†] นิกรนดนาฏบุตร คือ พระมหาวิระ ผู้เป็นพระศาสนาสงคัสสุดท้ายของศาสนาเชน มีพระชนมายุแก่กว่าพระพุทธเจ้าเล็กน้อย (P. L. Vaidya, Original of Buddhism, Delhi : Mehta Art Press, 1878, . p. 13.)

^{††} มักขลิ โคสาล เดิมทีเคียวเป็นสาวกของพระมหาวิระ ต่อมาได้แยกตัวออกจากพระศาสนาแล้วตั้งนิกายอาชีวกใหม่ (ibid, p. 15.)

นักบวชทั้ง 3 ประเภทนี้ แม้จะแตกต่างลักษณะมีวัตรปฏิบัติแตกต่างกัน แต่ก็มีชื่อเรียกรวม ๆ กันว่า "บรรพชิต"⁶ บ้าง "สงฆ์"⁷ บ้าง "พราหมณ์"⁸ บ้าง "ภิกษุ"⁹ บ้าง

การออกบวชในพระพุทธศาสนา

ได้กล่าวไว้แล้วว่า การออกบวชคือการออกแสวงหาแนวทางที่นำไปสู่การรู้แจ้งตนเองเพื่อความพ้นทุกข์ พระพุทธศาสนาเองก็ถือเช่นนั้นจะเห็นได้จากคำกล่าวที่ว่า "การออกบวชเป็นการดี"¹⁰ และว่า "การออกบวชมีประโยชน์ตรงที่ดับทุกข์ที่เกิดขึ้นแล้วและไม่ให้ทุกข์ใหม่เกิดขึ้นอีก"¹¹

⁶ ธ.อ. 3 / 156.

ขมุก มา เอวั กริ เอกฤตฺติ เม วสนฺฏฺฐานิ เทหิ ปุทฺธิคา นาม ปุทฺธิตํ ปฏฺฐเนตฺติ ฯ
(พระพุทธเจ้าตรัสว่า) ขมุกะ เธออย่าไต่หาอย่างนี้ ของงให้ที่อยู่แก่เราสักคืน ๑
เถิด ธรรมคาบบรรพชิตย่อมปรารภจะอยู่กับบรรพชิต ฯ

⁷ ที. ส. 9 / 29 / 20.

โภญฺโต สมนฺพฺราหมณา กิมาคฺคฺม กิมาเรหุ สสุสฺสวาหา สสุสฺสํ อุตฺตานตฺย โลกฺยฺจ ปฏฺฐ-
เปตฺติ ฯ
สงฆ์หรือพราหมณ์ทั้งหลายผู้เจริญอาศัยอะไรปรารภอะไรจึงมีวาหะว่าเที่ยงบัญญัติอิตฺตาและ
โลกว่าเที่ยง ฯ

⁸ เรื่องเดียวกัน

⁹ ชุ. ธ. 25 / 29 / 50.

น เตน ภิกฺขุ โส โหติ ยาวตา ภิกฺขเต ปเร
วิสุตฺติ ธมฺมิ สฺมาทาย ภิกฺขุ โหติ น ทาวตา ฯ
บุคคลจะเป็นภิกษุได้ไม่ใช่เพราะเหตุเพียงเที่ยวขอผู้อื่น
ไม่ใช่เพราะเหตุยึดถือธรรมที่ผิด

¹⁰ ธ. อ. ๑ / 80.

สาธุ ปุทฺฐุชา

¹¹ มลฺลินท. 45.

กิญฺติ มหาราช อิทฺยจฺ ทฺถุชฺ นีรฺชฺเชยฺย อุตฺตฺยจฺ ทฺถุชฺ น อฺปฺปชฺเชยฺย เอทฺทฺตฺถาย มหาราช

ปุทฺฐุชา.... ฯ

การออกบวชในพระพุทธศาสนาเรียกว่า "บัพทิสซา" และ "อุปสัมปทา" ซึ่งแตกต่างกัน
ดังนี้

บัพทิสซา หมายถึง การสละบ้านเรือนออกไปสู่ความเป็นผู้ไม่มีเรือน โดยแสดงให้เห็นว่า
การออกบวชนั้นไม่ยุ่งเกี่ยวกับกำเนินชีวิตแบบทางโลก ไม่มีการประกอบอาชีพใด ๆ อาทิ การทำ
ไร่ไถนา การเลี้ยงโค¹²

อุปสัมปทา หมายถึง การรับเข้าหมู่คณะ โดยแสดงให้เห็นว่า การออกบวชเป็นการออก
จากสังฆมเถรึง เป็นสังฆมของชาวโลกมาอยู่ในสังฆมใหม่ซึ่งเป็นสังฆมของนักบวชด้วยกัน แต่การจะ
เข้าอยู่รวมด้วยได้นั้นต้องให้สมาชิกในสังฆมใหม่ยอมรับก่อน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้ที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทจึงถือได้ว่าเป็นสังฆมเก่าและได้
รับการยอมรับให้เข้าอยู่ในสังฆมใหม่เรียบร้อยแล้ว พระพุทธเจ้าในฐานะผู้ก่อตั้งสังฆมใหม่ก็เรียกสมาชิก
ในสังฆมของพระองค์เหมือนนักบวชในยุคก่อนว่า "บรรพชิต" บ้าง "สมณะ" บ้าง "พราหมณ์" บ้าง
"ภิกษุ" บ้าง พร้อมทั้งทรงให้ความหมาย ดังนี้

- บรรพชิต ทรงให้ความหมายว่า "ผู้ขยับโลมละหินของตนออกไปได้"¹³
- สมณะ ทรงให้ความหมายว่า "ผู้ระงับบาปได้แล้ว"¹⁴
- พราหมณ์ ทรงให้ความหมายว่า "ผู้ลอบขบบาปได้แล้ว"¹⁵

¹² ที. อ. 1 / 145.

ปทุพชฺชา นี ยสฺมา อการสูส นิตฺติ กสิโคจรุชชาติกมฺมํ ตชฺช นตฺถิ ตสฺมา อนคาริยาคี วุจฺจติ ฯ
"เพราะเหตุที่ต้องให้สมาชิกเก่าในสังฆมใหม่ยอมรับก่อนนั่นเอง ฉะนั้น ผู้ที่ทำการบวชใน
พระพุทธศาสนาจึงต้องกล่าวคำขอบวชว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอข้าพระองค์พึงได้บวช (บรรพชา
และอุปสมบท) ในสำนักของพระพุทธเจ้าเถิด" (วินย. 4 / 18 / 23.)

¹³ ชู. จ. 25 / 36 / 67.

ปทุพชยฺมตฺตโน มลฺลํ ตสฺมา ปทุพชิตฺติ วุจฺจติ ฯ

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 49.

โย จ สมฺเต ปาปานิ อุตฺตุลานิ สทุทโส
สมิตฺตทา จ ปาปานิ สมิตฺติ ปุจฺจติ ฯ

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 77-78.

หานิทฺวา ปาปเก ธมฺเม เฮ จรฺนฺติ สตา
ซึ่งสฺมฺโตยฺนา พุทฺธา เต เว โลกสูมิ พุราณณฺหา ฯ

ภิกษุ ทรงให้ความหมายว่า "ผู้เที่ยวไปในโลกด้วยปัญญาเครื่องพิจารณา"¹⁶

จากการศึกษาคำที่ใช้เรียกนักบวชดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยพบว่า พระพุทธเจ้าเมื่อทรงมีพระประสงค์จะทรงเรียกนักบวชแบบรวม ๆ พระองค์จะทรงใช้คำว่า "บรพชิต"¹⁷ บ้าง "สมณะ"¹⁸ บ้าง "พราหมณ์"¹⁹ บ้าง แต่เมื่อจะทรงเรียกชนิกเฉพาะจงเฉพาะนักบวชที่เป็นสาวกของพระองค์ พระพุทธเจ้าจะทรงใช้คำว่า "ภิกษุ"²⁰

สาวกของพระพุทธเจ้าที่พระองค์นิยมเรียกว่า "ภิกษุ" นั้นมีการดำเนินชีวิตคล้ายกับ สันชาลี กล่าวคือ มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ปลงผมและหนวดเกลี้ยงเกลา ศึกษาศาสตร์เชิงชีวิต บริโภคอาหารเพียงเพื่อเลี้ยงร่างกายให้มีกำลังอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ได้ บ่งหมั้นผ้าข้อมนำผาดเพียงเพื่อป้องกันความหนาวร้อนและเหลือบุงมิให้กัด อยู่ผู้เดียวความโศกกันไม่ไปปรารภนาที่อยู่อันโอ้อา

¹⁶ ชุ. ธ. 25 / 20 / 49.

โธ ปุณฑชฺช ปาปชฺช พาทะทวา ชุรณุมจริยวา
สงฺฆาย โลกเก จรติ ส เว ภิกฺขุติ วุจฺจติ ฯ

¹⁷ เรื่องเคียวกัน, เทมา 40.

น ทิ ปุพฺพชิตฺโต ปรุปรมาติ บุคคลผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่ชื่อว่า เป็นบรพชิต ฯ

¹⁸ เรื่องเคียวกัน

สมโธ โทติ ปรี วิเชฺฐชฺชโต บุคคลที่ยัง เบียดเบียนผู้อื่นอยู่ไม่ชื่อว่า เป็นสมณะ ฯ

¹⁹ ชุ. ธ. 25 / 50 / 69.

น ชฺชานี น โคตฺตเทน น ชฺชจวา โทติ พฺราหมโณ
ชฺชุนฺทิสฺส จฺจ ชฺชโม โส สฺสิจิ โส จ พฺราหมโณ ฯ

บุคคลไม่ได้เป็นพราหมณ์เพราะชฺชวา เพราะโคตร เพราะชาติกำเนิด
ผู้ใดมีเสัจจะและธรรมะอยู่ในตน ผู้นั้นจึงเป็นผู้สะอาดและได้ชื่อว่า เป็นพราหมณ์

²⁰ วินย. 4 / 13 / 18.

เทวเม ภิกฺขเว อญฺตา ปุพฺพชิตฺเตน น เสวิตพฺพา... ฯ

ภิกษุทั้งหลาย ที่สุดท้าย 2 นี้อันบรพชิตไมควรเสพ... ฯ

ถึงคราวเจ็บป่วยกลับขาดขวัญน้ำมูตร²¹

ภิกษุในพระพุทธศาสนามีหลักปฏิบัติขบขันฐานเหมือนกัน คือ ไม่มีครอบครัว ไม่เกี่ยวข้องกับทางเพศ ไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ ไม่ประทุษร้ายใคร ไม่พูดอวดตัวว่ามีคุณวิเศษ²²

ภิกษุในพระพุทธศาสนาไม่มีการสะสมสมบัติ จะมีก็แต่เพียงบาตร ไตรจีวร เกินนั้นก็มิได้เพียงเข็มสำหรับเย็บผ้า ประคคเอา ผ้ายกรองน้ำ และมีกลเล็ก²³ ฉะนั้น เมื่อจะไป ณ ที่ใดจึงไปได้ตามปรารถนาไม่มีความห่วงกังวลคล้ายคนที่มิขไปได้อย่างเสรี เพราะมีแต่เพียงขบขันปกติคัต²⁴

พระอัสสัมภาสาวกออกบวช

หลังจากที่พระพุทธเจ้า เสด็จออกผนวชและประกาศตั้งสังฆมณฑลใหม่ของพระองค์ได้สำเร็จแล้ว ได้มีคนอินทรีย์จำนวนมากออกบวชตามพระองค์ ในจำนวนนี้มีพระอัสสัมภาสาวกด้วย ซึ่งการออกบวชของพระอัสสัมภาสาวกมีชื่อที่ควรกล่าวถึง คือ มูลเหตุแห่งการออกบวชและวิธีบวช

มูลเหตุแห่งการออกบวช จากการศึกษาวិเคราะห์เห็นว่า พระอัสสัมภาสาวกออกบวชด้วยมูลเหตุที่ต่างกันบ้าง เหมือนกันบ้าง ดังนี้

1. เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระอัสสัมภาสาวกที่ออกบวชด้วยมูลเหตุนี้มี 11 รูป คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ พระวัปปะ พระภัททิยะ พระมหานามะ พระอัสสฬิ ออกบวชด้วยความเชื่อมั่นว่าพระพุทธเจ้าจะโคตรสู้อย่างแน่นอน พระอรุเวลภัสสะปะ ออกบวชเพราะศรัทธาในอิทธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า พระอุปวาณะ พระมหาอุททายี ออกบวชเพราะศรัทธาในพุทธานุภาพ พระนันทกะ พระหัตพะ พระวัคคลี ออกบวชเพราะศรัทธาในพระรูปสมบัติของพระพุทธเจ้า
2. เลื่อมใสในพระธรรม พระอัสสัมภาสาวกที่ออกบวชด้วยมูลเหตุนี้มี 39 รูป คือ พระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ พระอนุตตะ พระชาลูกะ พระกุตตะวานะ พระกุกกุฏกัทธิยะ พระรัฐบาล

²¹วินย. 4 / 142 / 192-198. ; ธ. อ. 1. / 121.

²²เรื่องเดียวกัน

²³มจล. 2 / 241.

²⁴วิสุทธ. 1/82.

พระไตรปิฎกเล่าว่า "เพราะเหตุที่มีกุลบุตรออกบวชตามพระพุทธเจ้ากันมาก จึงมีคนที่ไม่เลื่อมใสกล่าวหาพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำลายล้างวงศ์ตระกูล" (วินย. 4 / 73 / 74.)

พระสุภุติ พระโสภิตะ พระมหาโฏฐิกะ พระกังขาเรวตะ พระสาตตะ พระมหานันดก พระโสมโกสิวิสะ
 พระเสละ พระนาลกะ พระนาคิตะ ออกบวชเพราะทิ้งธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงบ้างที่พระสาวก
 แสดงบ้างแล้วเกิดศรัทธา พระองคุลิมาล พระอชิตะ พระติสสะเมตเตยยะ พระปุลณกะ พระเมตตคุ
 พระโธคกะ พระอุปสีวะ พระนันทะ พระเหมกะ พระโตเทยยะ พระกัปปะ พระชุตติภิกขุ พระภัทราวุธ
 พระอุททะ พระโปสาละ พระโมฆราช พระปิณฑิยะ พระสภิกยะ พระยสะ พระมหากัจจายนะ พระมหา-
 กัปปินะ พระกาฬทายี ออกบวชเพราะบรรลุธรรมหลังจากพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมจบ

3. เลื่อมใสในพระสงฆ์ พระอสีติมहाสาวกที่ออกบวชด้วยมูลเหตุนี้มี 11 รูป คือ พระปุณณ-
 มันคานีบุตร ออกบวชเพราะเลื่อมใสในพระอัญญาโกตถะผู้เป็นลุง พระวิมลละ พระสุพาทุ พระปุลณะ
 พระควัมปติ ออกบวชเพราะศรัทธาในพระยสะผู้เป็นสหายเก่า พระนทีกัสนปะ พระคยาภิสะปะ ออก
 บวชเพราะศรัทธาในพระอรุเวลกัสนปะผู้เป็นพี่ชาย พระจุตบันดก ออกบวชเพราะศรัทธาในพระมหา-
 นันดกผู้เป็นพี่ชาย พระสิวลี พระมหาจุนทะ พระอุปเสนะ ออกบวชเพราะศรัทธาในพระสารีบุตร

4. ความเบื่อหน่าย พระอสีติมहाสาวกที่ออกบวชด้วยมูลเหตุนี้มี 5 รูป คือ พระมหากัสนปะ
 ออกบวชเพราะความเบื่อหน่ายว่าความร่ำรวยของท่านเกี่ยวเนื่องกับบาป พระยโสสะออกบวชเพราะ
 สังเวชใจที่สัตว์ต้องเวียนว่ายตายเกิดและต้องรับผลกรรมต่าง ๆ ที่ตนทำไว้ พระชทริวนิยะเรวตะ
 ออกบวชเพราะเกิดความเบื่อหน่ายว่าร่างกายของคนเราไม่พ้นชราไปได้ พระราธะ ออกบวชเพราะ
 เกิดสังเวชใจที่ตนเองแก่แล้วถูกรอบกริ้วทอดทิ้ง พระโสมกุฏิกัณฑะ ออกบวชเพราะเกิดความเบื่อ
 หน่ายในการเวียนว่ายตายเกิด

5. มูลเหตุอื่น ๆ พระอสีติมहाสาวกที่ออกบวชด้วยมูลเหตุนี้มี 13 รูป คือ พระอนูรุทธะ
 พระอานนท์ พระภัททิยะ พระภุ พระกิมทิลละ พระเมตติยะ ออกบวชตามเสด็จพระพุทธเจ้าในฐานะเป็น
 พระญาติ พระอุบาลี ออกบวชตามเจ้าศากยะผู้เป็นเจ้านาย พระกุมารกัสนปะ ออกบวชตามพระ
 ประสงค์ของพระเจ้าปเสนทิโกศล พระปิลินทวัจละ พระวังคัสสะ ออกบวชเพื่อต้องการเรียนมนต์จาก
 พระพุทธเจ้า พระโณโฬการทวาชะ ออกบวชเพื่อต้องการลาภสักการะ พระราหุล ออกบวชเพราะ

* เจ้าศากยะผู้เป็นเจ้านาย คือ พระอนูรุทธะ พระอานนท์ พระภัททิยะ พระภุ พระกิมทิลละ

คิดว่าจะได้เป็นรัชทายาทรับราชสมบัติสืบต่อจากพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบิดา พระนันทะ ออกบวชโดย
เกรงพระทัยพระพุทธเจ้า

ส่วนพระทศกัณฐ์ยังมิทันได้บวชก็มีพทานก่อนโดยถูกแม่วิชชวิภังคะออกไปหาบาตรและจีวรเพื่อ
เป็นบริวารในการทูลขอบวชจากพระพุทธเจ้า

จากการศึกษาวิเคราะห์ถึงกล่าวมานี้สรุปได้ว่า พระอัสสัมชดาสูวาทที่ออกบวชเพราะเลื่อมใส
ในพระพุทธเจ้ามี 11 รูป ที่ออกบวชเพราะเลื่อมใสในพระธรรมมี 39 รูป ที่ออกบวชเพราะเลื่อมใส
ในพระสงฆ์มี 11 รูป ที่ออกบวชเพราะมูลเหตุอื่น ๆ มี 13 รูป ที่ออกบวชเพราะความเบื่อง่ายมี
7 รูป ที่ยังมีพทานก่อนมี 1 รูป

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพระอัสสัมชดาสูวาทเหล่านั้นจะออกบวชด้วยมูลเหตุต่าง ๆ กันบ้าง เหมือน
กันบ้าง แต่รับแล้วก็ได้รับผลแห่งการออกบวชเสมอ เหมือนกันคือพ้นจากทุกข์

วิธีที่บวช คือ วิธีรับคนเข้าอุปัชฌาย์ธรรมะ จากการศึกษานี้วิเคราะห์พบว่า พระพุทธเจ้า
ทรงประทานวิธีบวชไว้ 8 ประการ คือ

1. เอิทธิกขุอุปสัมเปทา วิธีนี้พระพุทธเจ้าทรงเป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้เองโดยทรงเปล่ง
พระคำรับว่า "เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด"
2. ทิสรดกขุอุปสัมเปทา วิธีนี้พระพุทธเจ้าทรงมีพระพุทธานุญาตให้พระสาวกต่างรูปต่าง เป็น
อุปัชฌาย์บวชให้กุลบุตรผู้ประสงค์จะบวช
3. กุคคิจจุตถกัมมอุปสัมเปทา วิธีนี้พระพุทธเจ้าทรงมีพระพุทธานุญาตให้สงฆ์ คือ ภิกษุตั้งแต่
5 รูปขึ้นไปรวมกันทำพิธีบวชให้กุลบุตรผู้ประสงค์จะบวช
4. โอวาทปฏิคคหุอุปสัมเปทา วิธีนี้พระพุทธเจ้าทรงทำวาทกรรมประทานพระโอวาทให้กุลบุตร
ผู้ประสงค์จะบวชรับไปปฏิบัติ
5. ครุธัมเมปฏิคคหุอุปสัมเปทา วิธีนี้พระพุทธเจ้าทรงทำวาทกรรมให้ผู้ประสงค์จะบวชรับตรุธรรม

วิธีนี้พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่พระมหากัสสปะแต่เพียงผู้เดียว

8 ประการ ไปปฏิบัติ

6. บัญชาพยากรณ์อุปสัมปทา วิธั้พระพุทเจ้าทรงทำกัวยการใหญ่ลบุตรผู้จะบวชตอนบิฎหาที่พระพุทเจ้าตรัสถาม เมื่อตอบได้ก็เ็นอันว่าบวชแล้ว

7. ทูเตนอุปสัมปทา วิธั้พระพุทเจ้าทรงทำกัวยการมอบให้ผู้เตนพระองค์ไปบวชใหญ่ที่ประสงค้จะบวช

8. อฎฐวาทิกาอุปสัมปทา วิธั้บวชมีวาจา 8 คือ ทำกัวยกิจตุตถกรรม (การประกาศให้ทราบ 4 ครั้ง) 2 ครั้ง จากฝ่ายภิกษุสงฆ์ 1 ครั้ง จากฝ่ายภิกษุณีสงฆ์ 1 ครั้ง เ็นวิธั้บวชภิกษุณี²⁵

ในวิธั้บวชทั้ง 8 ประการนี้ จากการศึกษาวิเคราะห์เห็นว่า พระอัสสัมมหาสาวก 47 รูปบวชกัวยวิธั้เอหิภิกษุอุปสัมปทา พระอัสสัมมหาสาวก 10 รูปบวชกัวยวิธั้ติสรณคณูปสัมปทา พระอัสสัมมหาสาวก 3 รูปบวชกัวยวิธั้ตุตถกัวยกัวยอุปสัมปทา พระอัสสัมมหาสาวก 1 รูปบวชกัวยวิธั้โอาวาทปฏิคคหูปสัมปทา ส่วนพระอัสสัมมหาสาวกที่เหลืออีก 19 รูปไม่ระบุว่าจะบวชโดยวิธั้ใด วิธั้บวชแบบบิฎหาพยากรณ์อุปสัมปทา พระพุทเจ้าทรงประทานแก่โสฬปากสามเณรแต่เพียงรูปเดียว ส่วนวิธั้บวชแบบครุธัมมปฏิคคหูปสัมปทา กัด้ วิธั้บวชแบบทูเตนอุปสัมปทา กัด้ วิธั้บวชแบบอฎฐวาทิกาอุปสัมปทา กัด้ พระพุทเจ้าทรงประทานให้เ็นวิธั้บวชของภิกษุณี โดยทรงประทานวิธั้บวชแบบครุธัมมปฏิคคหูปสัมปทาให้เ็นวิธั้บวชของพระนางปชาบดีโคตมี ทรงประทานวิธั้บวชแบบวิธั้ทูเตนอุปสัมปทาให้เ็นวิธั้บวชของนางคณิกาชื่ออัสสะเกสัและทรงประทานวิธั้บวชแบบอฎฐวาทิกาอุปสัมปทาในเมื่อมีภิกษุณีบวชกันมาช่น

ในพระไตรปิฎกและอรรถกถาเ็นถึการบวชกัวยวิธั้เอหิภิกษุอุปสัมปทา วิธั้ติสรณคณูปสัมปทา กัวยตุตถกัวยกัวยอุปสัมปทา และโอาวาทปฏิคคหูปสัมปทา ไว้ดังนี้

* ทรุธรรม 8 ประการ คือ 1. ภิกษุณีเ็นบวชได้ 100 พรรษาต้องกราบไหว้ภิกษุเ็นบวชได้เพียงวันเดียว 2. ภิกษุณีจะอยู่ในวัดที่ไม่มีภิกษุอยู่ไม่ได้ 3. ภิกษุณีต้องไปถามวันอุโบสถและฟังโอาวาทจากภิกษุทุกกัเดือน 4. ภิกษุณีจำพรรษาแล้วต้องบวชหาในสงฆ์ 2 ฝ่าย 5. ภิกษุณีต้องอาบทิหนักต้องประทุคคิมาหนักในสงฆ์ 2 ฝ่าย 6. ภิกษุณีต้องแสวงหาอุปสมบทในสงฆ์ 2 ฝ่ายเพือนางสิคขมานา 7. ภิกษุณีไม่เ็นถึคำไม่เ็นถึบริภาษภิกษุโดยปริยายใด ๆ 8. ไม่ให้ภิกษุเ็นว่ากล่าวภิกษุ แต่ภิกษุเ็นว่ากล่าวภิกษุณีได้ (วินย. 7 / 516 / 323.)

²⁵ วินย. อ. 1 / 281.

เอหิภิกขุอุปสัมปทา วิธบวชที่พระพุทธเจ้าทรง เป็นพระอุปัชฌาย์เอง สมันตปาสาทิกา กล่าวถึง การบวชด้วยวิธนี้ไว้ว่า

พระผู้มีพระภาคเจ้าครั้นทรง เห็นว่าบุคคลผู้ที่ จะบวชนั้นเมื่อเป็นสังฆพร้อมที่จะบวชด้วยวิธ เอหิภิกขุ โดยที่จะทรง เหยียดพระหัตถ์ขวาซึ่งมีพระฉวีวรรคทองคำออกจากภายในฝ่ามือสู่สกุลสี่แดง แล้ว เปล่งพระสุรเสียงดัง เสียงพระนมตรัสว่า จงเป็นภิกษุมาเกิด หากผู้มันยังไม่บรรลุนิรโรคผล พระองค์จะตรัสต่อไปว่า จงประพฤติพระมจรยเพื่อทั่วทุกขโภกมกลิมไปด้วยดี พร้อม กับพระคำวิสุตติ เพลศฤหัตถ์ของสมณก่อนตรธานไป เป็นอันว่าบรรพชาและอุปสมบทของเขา สำเร็จ ผู้ที่บรรพชาอุปสมบทนั้นกลายเป็นผู้มีศีระ โสนโดยไมตอง โสน ครองผากาสาวุหัตถ์ นุ่งผืนหนึ่ง หมัดผืนหนึ่ง พาดผืนหนึ่ง บนไหล่ซ้ายสะพายบาตรคิมสีคอกอุบลเขียว ที่ร่างกาย คดองบุริชาร 8 คือ ไตรจักร บวชกร มีกเล็ก เข้ม ประคกเฒ่า และผากรองน้ำ มีอิริยาบถ เรียบร้อยเหมือนพระเถระบวชได้ 100 พรรษา มีพระพุทธเจ้าเป็นพระอุปัชฌาย์ ยืนถวาย บังคมพระองค์อยู่²⁶

พระอัสสัมภาสวาก 47 รูปที่บวชด้วยวิธเอหิภิกขุอุปสัมปทานี้ คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ พระวัปปะ พระภัททิยะ พระมหานามะ พระอัสสชิ พระยสะ พระวิมลละ พระสุทนต์ พระปุณณชิ พระคัมภีต พระอุรุเวลกัสสปะ พระนทีกัสสปะ พระคยากัสสปะ พระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ พระอนุรุทธะ พระภัททิยะ (ภาติโคธามุตร) พระอานนท์ พระภุ พระกิมฬิละ พระนันทะ พระอุบาลี พระมหาอุทายี พระกาฬุทายี พระเมทธิยะ พระนาลิตะ พระนาลกะ พระมหาภักจายณะ พระเสลละ พระองคุลิมาล พระมหาภัปปีนะ พระอชิตะ พระทิสสเมตเตยยะ พระปุณณะ พระเมตตกุ พระโธตกะ พระอุปสีวะ พระนันทะ พระเหมกะ พระโตเทยยะ พระกัปปะ พระชคคัณเฑาะ พระภัทราวุธ พระอุททะ พระโปสาละ พระโมฆราช พระปิงคิยะ

²⁶ วินย. อ. 1. / 284.

ภควา นี เอหิภิกขุภวาย อุปนีสยสมณัน ปุคคัง หิสฺวา รคตปัสสกุณฺตรโต สุวณฺณวณฺณิ หุตฺติมหุตฺตัง นีหริตฺวา พุรุมมโฆสํ นิจฺฉาเรนุโต เอหิ ภิกขุ จร พุรุมมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อุนฺตกิริยาयाติ วหฺติ ฯ ศฺสฺส สฺสเวว ภควโต วจเนน ลินฺทิงฺคํ อุนฺตรธายติ ปทุพชฺชา จ อุปสมฺปทา จ รุหฺติ ฯ ภฺนุสุ กาสาววสโน โหติ เอกํ นีวาเสตฺวา เอกํ ปารุปีตฺวา เอกํ อํเส ฐเปตฺวา วามํสฺสกุญฺเฐ อาลคฺคฺสนฺถุปฺปละ- วณฺณมตฺตคิคาปตฺโต

ติจฺวารญฺจ ปตฺโต จ วาสี สุจฺจิ จ ฃนฺธนํ
ปรีสุสฺสาวเนนฺนุญฺเฐเต ยุตฺตโยคสฺส ภิกขุโนติ เอวํ วุชฺเทหิ อญฺญหิ ปรีชฺชาเรหิ สรีเร
ปฏิมุถฺเทหิเอว วสุสฺสติกฺกุเตโร วิช อิริยาปถสมฺบฺพโน พุทฺธจริยโก พุทฺธูปชฺฌายโก สมฺมาสมฺพุทฺธิ
วบุทฺทาโนเอว คินฺนุติ ฯ

ศีลระณณูปสัมเปหา วิธบวชที่พระพุทธเจ้าทรงมอบให้พระสาวกต่างรูปต่าง เป็นพระอุปัชฌาย์ บวชให้กุลบุตรผู้ประสงค์จะบวช พระพุทธเจ้าตรัสแนะนำการบวชด้วยวิธีนี้ไว้ดังนี้

อันตั้งแต่แรก พวกเรอทั้งใหญ่บุตรผู้มุ่งบวชเข้าอุปสมบทแปลงผมและหนวดก่อนแล้วให้ครอง ผาคาสาวที่สตร โทพาคผาอุตุตราสังคเจวียงบา โหกราบ เทาภิกษุทั้งหลายแล้วให้บิณฑกกระ- โหียงประนมมือพร้อมทงสังโหวาสรรคณตามคังน

ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นเทพ ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นเทพ ข้าพเจ้าขอถึงพระ สงฆเป็นเทพ เฉวาระที่ 2 ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นเทพ ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรม เป็นเทพ ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆเป็นเทพ เฉวาระที่ 3 ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่ หง ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นเทพ ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆเป็นเทพ²⁷

พระอสัสมิหาสาวก 10 รูปที่บวชด้วยวิธีศีลระณณูปสัมเปหานี้ คือ พระปุตตมันตานีบุตร พระ รัฐบาล พระวังคีสะ พระราหุล พระกุมารกัสสปะ พระสีวลี พระเททัพะ พระมหาปันณก พระจูฬปันณก พระชทิวณิยเรวตะ

อุตติจตุตถกัมมูปสัมเปหา วิธบวชที่พระพุทธเจ้าทรงมอบให้สงฆ์ คือ ภิกษุตั้งแต่ 5 รูปขึ้นไป รวมกันทำ พระไตรปิฎกกล่าวถึงการบวชด้วยวิธีนี้ไว้ดังนี้

พระพุทธเจ้าทรงมีพระพุทธานุญาตให้สงฆ์มอบให้โดยให้ภิกษุผู้ฉลาดสามารถรูปหนึ่งประกาศ ให้สงฆ์ทราบ 4 ครั้งดังนี้

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผมซึ่งมีชื่อเป็นสมมุติอุปสมบทของผมชื่อ สงฆ์ใดอุปสมบท ในผมซึ่งมีชื่อโดยที่ท่านคน เป็นอุปัชฌาย์ กุราให้อุปสมบทผมซึ่งมีชื่อโดยที่ท่านคน เป็นอุปัชฌาย์ ชอบแก้ทานผู้ใด ทานผมทั้งนี้ ไม่ชอบแก้ทานผู้ใด ทานผมทั้งนี้
ข้าพเจ้าขอกล่าวความน เป็นครั้งที่ 2.....
ข้าพเจ้าขอกล่าวความน เป็นครั้งที่ 3.....

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

27 วินย. 4 / 34 / 42.
ปฐม เภสสุลล์ โอหาราเปตฺวา กาสายานิ วุตฺตานิ อจฺจาหาเปตฺวา เอกัสส อุตฺตราสงฺค การาเปตฺวา ภิกฺขุณี ปาเท วุทฺทาเปตฺวา อุตฺตฺถิกิ นิสฺสาเปตฺวา อฏฺฐลึ ปุตฺตฺตฺหาเปตฺวา เอว วเทหิติ วุตฺตฺพิ โพุทฺธ สรณํ คจฺฉามิ อมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ พุทฺธิมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ อมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ อมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ติ

ผู้ซึ่งเชื่อฟังอุปสมบทให้แล้ว มีทานคุณเป็นอุปชฌาย์ ชอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงนั่ง ข้าพเจ้า
เข้าใจความหมายนี้ด้วยอาการอย่างนี้²⁸

พระอัสสัมฬาสวาก 3 รูปที่บวชด้วยวิธีอุทฺตัจจกุตถกัมมุปสัมปทานี้ คือ พระราธะ พระปุณณะ พระ
โสนปฏิภัตตะ

โอวาทปฏิภัตตะอุปสัมปทา วิธีบวชที่พระพุทธเจ้าทรงมอบพระโอวาทให้กุลบุตรผู้จะบวชรับไป
ปฏิบัติ ในพระไตรปิฎกมีกล่าวถึงพระโอวาทที่พระองค์ตรัสประทานแก่พระมหากัสสปะไว้ดังนี้

กูกอนกัสสปะ เพราะเหตุนี้แล เธอจึงศึกษาอย่างนั้นว่า เราจักเข้าไปตั้งที่ริและโอตถิปะ
อย่างแรงกล้าไว้ในภิกษุทั้งหลายทั้งที่เป็นเดระทั้งที่เป็นผู้ใหม่และทั้งที่มพรรษาปานกลาง

กูกอนกัสสปะ เพราะเหตุนี้แล เธอจึงศึกษาอย่างนั้นว่า เราจักฟังธรรมทั้งหมดที่ประกอบ
ไปด้วยกุศล เราจักเงยใส่ลงทั้งธรรมนั้นทั้งหมดแล้วประมาณมาไว้ด้วยใจ

กูกอนกัสสปะ เพราะเหตุนี้แล เธอจึงศึกษาอย่างนั้นว่า กายกตาสติที่เกิทร้อมด้วยความ
ยินดีจักไม่พรากจากเรา

กูกอนกัสสปะ เธอจึงศึกษาอย่างนั้นว่า²⁹

²⁸ วินย. 4 / 83 / 103.

สุนาตุ เม ภนฺเต สฺวโฆ อหิ อิตฺตุนฺนาโม อิตฺตุนฺนามสุสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทาเปถุโฆ ฯ
ยถิ สฺวตฺตฺส ปตฺตทกฺกฺลฺล สฺวโฆ อิตฺตุนฺนามิ อุปสมฺปทาเทชฺช อิตฺตุนฺนามเน อุปชฺชทาเชน ฯ เอสสา ญฺตฺติ ฯ

สุนาตุ เม ภนฺเต สฺวโฆ อหิ อิตฺตุนฺนาโม อิตฺตุนฺนามสุสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทาเปถุโฆ
สฺวโฆ อิตฺตุนฺนามิ อุปสมฺปทาเทถิ อิตฺตุนฺนาเมเน อุปชฺชทาเชน ยสฺสสายสฺมโต ขมฺติ อิตฺตุนฺนามสุสฺส อุปสมฺปทา
อิตฺตุนฺนามเน อุปชฺชทาเชน โส สฺวตฺตฺส ยสฺส นนฺตขมฺติ โส ภาเสชฺช ฯ

หุทฺธิยฺนปิ เอตฺมทฺถํ วทามิ ทฺทิตฺตฺยฺนปิ เอตฺมทฺถํ วทามิ
อุปสมฺปทฺยฺนปิ สฺวเวเน อิตฺตุนฺนาโม อิตฺตุนฺนาเมเน อุปชฺชทาเชน ขมฺติ สฺวตฺตฺส ทฺถมา สฺวทฺธี ฯ
เอวเมถํ ธารชามิ ฯ

²⁹ ส. น. 16 / 524 / 260.

ทฺถมา ทฺท เต กสฺสเป เอวํ สิกฺขิตฺตฺตฺตํ ทฺทิตฺตํ เม นโรชฺชทฺตฺตํ ปจฺจุปฺปฏิตํ ภวิสฺสตี เตเรสุ
นเวสุ มชฺชิตฺตฺตํ จาติ เอวญฺหิ เต กสฺสเป สิกฺขิตฺตฺตํ ฯ

ทฺถมา ทฺท เต กสฺสเป เอวํ สิกฺขิตฺตฺตํ ชฺชวญฺญิจิ ธมฺมํ โสสุสฺสามิ กุสฺลุปฺปสํหิตํ สฺพทฺตฺตํ อญฺญิกฺทฺวา
มนสิกฺทฺวา สฺพทฺธํ เจตโส สมนฺนาหริทฺวา โอนิทโสโต ธมฺมํ โสสุสฺสามิติ เอวญฺหิ เต กสฺสเป สิกฺขิตฺตฺตํ ฯ

ทฺถมา ทฺท เต กสฺสเป เอวํ สิกฺขิตฺตฺตํ สํวทฺตฺตํ จ เม กายกตาสติ มํ น วิชฺหิสฺสตีติ
เอวญฺหิ เต กสฺสเป สิกฺขิตฺตฺตํ ฯ

พระอัสสัมหาสาวกที่บวชด้วยวิธีโอวาทปฏิศกณูปสัมปทานมีเพียงรูปเดียว คือ พระมหากัสสปะ
ถึงกล่าวมาแล้ว

ส่วนพระอัสสัมหาสาวกที่ไม่ระบುವาขด้วยวิธีใดมี 18 รูป คือ พระสภิกะ พระนันทกะ พระวักลี
พระลกุทพภททิยะ พระอุปเสนะ พระโสนโททิวีสะ พระสุภุติ พระมหาโกฏฐิกะ พระปิลินทวิจจะ พระ-
กุธธานะ พระโฆโกลการทวาชะ พระมหาจุณทะ พระโสภิตะ พระอุปวาณะ พระพากุละ พระยโสสะ
พระสาตตะ พระกังขาเรวตะ และพระอัสสัมหาสาวก 1 รูปที่มีถิ่นไคบวชกนิทานก่อนนั้น คือ พระพาหิยะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ดังกล่าวนั้นสรุปได้ว่า

1. พระอัสสัมหาสาวกส่วนมากบวชด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา รองลงมาคือบวชด้วยวิธีติสรณ-
คณูปสัมปทา ผู้ตั้งจุดศกณูปสัมปทา และโอวาทปฏิศกณูปสัมปทา ตามลำดับ
2. พระอัสสัมหาสาวกที่บวชโดยไม่ไคระบುವิธีบวชไว้นั้น จากการศึกษานี้วิเคราะห์พบว่า ใน
ปริมัตถ์ที่เป็น เมื่อกล่าวถึงการบวชของพระอัสสัมหาสาวกดังกล่าวก็จะกล่าวแต่เพียงว่า "ท่านไค้เิงพระธรรม
เทศนาของพระสาสตาแล้ว เกิดศรัทธาจึงบวช"³⁰
3. ในวิธีบวช 4 วิธีนี้ จากการศึกษานี้วิเคราะห์พบว่า วิธีบวชแบบเอหิภิกขุอุปสัมปทา เป็นวิธี
แรกที่พระพุทโธเจ้าทรงใช้โดยพระองค์เองเป็นพระอุปชฌาย์ ต่อมาเมื่อทรงส่งพระสาวกออกไปประกาศ
พระศาสนาในที่ต่าง ๆ ทรงเห็นความลำบากของพระสาวกและผู้ประสงคจะบวชที่ตองเดินทางไกลมา เฝ้า
พระองค์เพื่อขอลบวชจึงทรงประทานวิธีบวชวิธีที่ 2 นี้ คือ ติสรณคณูปสัมปทา โดยทรงมีพระพุทธานุญาต
ให้พระสาวกบวชให้กุลบุตรผู้ประสงคจะบวชไค้ด้วยการให้เขา แปลงวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ต่อม
เมื่อทรงพิจารณาเห็นว่าสงฆสงฆเป็นหมู่ใหญ่จึงทรงประทานวิธีบวชวิธีที่ 3 นี้ คือ ผู้ตั้งจุดศกณูปสัมปทา
โดยทรงมอบให้ภิกษุคงแต่ 5 รูปขึ้นไปรวมกันทำ จึงเป็นการมอบอำนาจให้สงฆช่วยกันพิจารณาคัดเลือก
กุลบุตรผู้จะ เข้ามารบวชแล้วทรงให้ถ้อมติของสงฆอันเป็นความเห็นของคนส่วนใหญ่เป็นเด็ดขาด³¹

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁰ เกร.อ. 2 / 228.

วิธีบวชแบบติสรณคณูปสัมปทานั้น ชั้นแรกทรงมีพระพุทธานุญาตให้ใช้บวชพระ ต่อมาเมื่อทรงมี
พระพุทธานุญาตวิธีบวชแบบผู้ตั้งจุดศกณูปสัมปทาจึงทรงมีพระพุทธานุญาตให้ใช้วิธีบวชแบบติสรณคณูปสัมปทา
บวชสามเณร โดยบวชสามเณรราหุลเป็นรูปแรก (วินย. 4 / 34 / 42.)

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 77.